JAAR VAN HET DIALECT

PROJECTEVALUATIE

ERFGOEDCEL DENDERLAND

Dialect in Denderland – Jaar van het dialect was een initiatief van Erfgoedcel Denderland, in samenwerking met stad Aalst, gemeente Denderleeuw, gemeente Erpe-Mere, gemeente Lede en stad Ninove.

©2019 Erfgoedcel Denderland
Onderwijsstraat 1
9300 Aalst

Redactie: Erfgoedcel Denderland

Inhoudstafel

INLEIDING 5

1. DIALECT IN DENDERLAND: ACTIES

1.1. Regionale acties

1.1.1. Cursus 'volksverhalen vertellen' 7

1.1.2. Dialect in beeld 7

1.1.3. Dialect in Denderland – Een rondreizende tentoonstelling 8

1.1.4. Brochure Dialect in Denderland 9

1.1.5. Lezingen: dialect in Denderland 9

1.1.6. Digitaliseringstraject
10

1.2. Lokale acties 12

AALST

1.2.1. Verkiezing van het mooiste dialectwoord van Groot-Aalst 12

1.2.2. Groot Oilsjters Dictee 12

1.2.3. Dialectnocturne in 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst 13

1.2.4. Lancering dialectagenda 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst 13

1.2.5. Straatnaamborden in het dialect in Groot-Aalst 14

1.2.6. Via 't Stretjen van Laukes naar 't Gat van de Mert 14

1.2.7. Aalsterse straatnaamborden in beeld
15

DENDERLEEUW

1.2.8. Verkiezing van het "Mooiste dialectwoord van Denderleeuw" 15

ERPE-MERE

1.2.9. Verkiezing van het “Schoonste dialectwoord van Erpe-Mere” 16

LEDE

1.2.10. Verkiezing van het “Schoonste dialectwoord van Lede” 16

1.2.11. Dialect in de kijker in Lede 17

NINOVE

1.2.12. Verkiezing van het “Schoonste Dialectwoord van Groot-Ninove” 17

1.2.13. Dialectwandeling – en quiz op Erfgoeddag in Ninove 18

1.2.14. Nieuwe editie van het Ninoofse dialectwoordenboek 18

2. KANSEN EN VALKUILEN 19

2.1. Breed bereik en doelpubliek 19

2.2. Betrokkenheid 19

2.3. #JaarVanHetDialect 20

2.4. Communicatie 20

2.5. Heldere doelstellingen en afbakening 20

2.6. Lokale gevoeligheden en verschillende prioriteiten 21

2.7. Duurzaam 22

2.8. Toekomstige initiatieven 23

3. TOT SLOT 24

4. BIJLAGE: PLANNING 25

Inleiding

2018 was voor Erfgoedcel Denderland het 'Jaar van het dialect'.

Dialect is heel broos immaterieel erfgoed: enerzijds is dialect als levende taal constant aan verandering onderhevig, anderzijds spreken minder en minder mensen dialect in een wereld waar Standaardnederlands de norm is geworden.

Dit project had tot doelstelling de lokale dialecten in de verf te zetten bij een breed publiek en bij te dragen aan het borgen en waarderen van dialect als immaterieel erfgoed.

De dialecten in Denderland, namelijk die van Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede en Ninove kennen een bijzonder grote lokale variatie. Zo zijn de dialecten van Aalst, Denderleeuw en Ninove, gelegen langsheen de Dender, volbloed Brabantse dialecten, terwijl de dialecten van Erpe-Mere en Lede in het overgangsgebied liggen tussen de Brabantse en de Oost-Vlaamse dialecten. Maar ook binnen de gemeenten en steden zelf is er een grote dialectvariatie te onderscheiden tussen verschillende deelgemeenten en soms zelfs tussen verschillende wijken. Het project 'Dialect in Denderland' werd daarom via twee sporen georganiseerd. Enerzijds zorgden lokale initiatieven ervoor dat de dialectvariatie aan bod kwam, anderzijds werden ook initiatieven genomen voor heel Denderland, om de gemeenschappelijke kenmerken van de dialecten in de regio in de kijker te zetten.

Hiervoor werd samengewerkt met tal van partners. Uitdrukkelijke dank gaat dan ook uit naar: de diensten van stad Aalst, namelijk de stedelijke bibliotheek (Utopia), CC De Werf, 't Gasthuys Stedelijk Museum, de dienst Toerisme en de stadsgidsen, de dienst Facility en het stadsarchief, de diensten van de gemeente Denderleeuw, namelijk de dienst cultuur en vrije tijd en de bibliotheek, de diensten van de gemeente Erpe-Mere, namelijk het gemeentelijk archief, de dienst cultuur en de bibliotheek, de diensten van de gemeente Lede, namelijk de dienst cultuur en vrije tijd, de bibliotheek en GC De Volkskring, de diensten van stad Ninove, namelijk de dienst cultuur, CC De Plomblom en de bibliotheek.

Daarnaast wensen we uitdrukkelijk de vakgroep Taalkunde van de Universiteit Gent en Variaties vzw – koepelvereniging voor dialecten en oraal erfgoed, de Sectorale Deelraad Cultureel Erfgoed Aalst, Erfgoedcel Land van Dendermonde, de Academie voor Podiumkunsten Aalst, de Wanzeelse Kineasten en City Music te bedanken voor hun bereidwillige medewerking.

Dank ook aan de volgende auteurs voor hun medewerking aan de Woordenbank van de Nederlandse Dialecten van de Universiteit Gent: Jan Louies, de nazaten van dhr. Bijl, Heemkundige Kring De Faluintjes, Heemkundige Kring Erpe-Mere, Heemkring Okegem en de Werkgroep Dialect Ninove (Erfgoedraad).

Voor onze dialectopnames konden we beroep doen op echte dialectkenners die we zeer dankbaar zijn:

Nicole Souffreau, Luc De Vriendt, Fred Van Biesen, Fons Dierickx, Marc De Bie, Joost Keymeulen, Marc Moens, Rudi Uyttersprot, Andre Permentier, Marie José André, Andriaan Van De Weghe, Arnold Van de Perre, Johan Dullaers, Anny Van De Steen, Etienne De Wint, Marie Rose Van der Sypt, Sonja Ottoy, Odette Van Nuffel, Luc Hoffelinck, André De Coen, Patrick Redant, Ann De Winne, Jan Louies, Erna Van Impe, Anny Van De Steen, Edwin Melckenbeeck, Christine De Winter, Steven De Bruyn, Etienne De Bruyn, Magda Praet, Anna Dumongh, Jean-Pierre Van Oudenhove, Hubert Neuckermans, Annique Kestemont, Robert Dries, Rita Scheerlinck, William Bockstael, Marie-Claire De Smet, Etienne Vernaillen, Paul De Schepper en Willy Masfrancx.

1. Dialect in Denderland: acties

1.1. Regionale acties

1.1.1. Cursus volksverhalen vertellen

Een eerste actie rond dialecten vond al plaats in 2017, namelijk de workshop 'volksverhalen vertellen'. Deze lessenreeks werd georganiseerd in samenwerking met Erfgoedcel Land van Dendermonde en kon deelnemers uit de hele regio verwelkomen. Een twintigtal enthousiaste cursisten volgden de lessen onder begeleiding van professioneel verhalenvertelster Veerle Ernalsteen, waarna zij hun vertelkunsten aan het grote publiek toonden op twee luisteravonden in Wetteren en Meldert. Er werd aan de slag gegaan met authentieke volksverhalen uit de regio, die op een hedendaagse manier werden gebracht. Een aantal vertellers konden het verhaal ook in hun dialect vertellen.

> *De cursus volksverhalen vertellen heeft mij heel wat bijgebracht. Als lid van de erfgoedraad in Ninove hoop ik dat ook het immateriële erfgoed zoals dialect niet verdwijnt.*
>
> Jacques De Kegel, deelnemer cursus volksverhalen vertellen.

Enkele vertellers konden ook bij andere gelegenheden hun verhaal vertellen en zij organiseren nu zelf ook vertelavonden, waardoor het project een mooi vervolg krijgt.

1.1.2. Dialect in beeld

Om de grote dialectvariatie in Denderland in de kijker te zetten, zochten we voor elke deelgemeente uit Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede en Ninove een dialectspreker. We lieten hen voor de camera twee verhalen vertellen. Enerzijds kozen de dialectsprekers zelf een verhaal, waar ze hun specifieke lokale dialect helemaal in kwijt kunnen: een lokale anekdote, een recept van een streekgerecht, verhalen over dorpsfiguren of markante

gebeurtenissen uit het verleden… Anderzijds vroegen we alle dialectsprekers hetzelfde verhaal te vertellen, namelijk de 'parabel van de verloren zoon' te vertellen.

De parabel werd immers reeds in de 19e eeuw gebruikt bij vergelijkend dialectonderzoek. Hierdoor konden we de gelijkenissen en de verschillen tussen de dialecten uit Denderland met elkaar vergelijken. Het resultaat zijn 77 filmpjes die de rijkdom tonen van 37 dialecten in Denderland.

De filmopnames vormen enerzijds een borgingsactie: het dialect wordt gedocumenteerd en krijgt als immaterieel erfgoed een plaats op de erfgoedbank MADEinDENDERLAND.be. Anderzijds worden de dialectopnames ook ingezet bij publiekswerking zoals bij de rondreizende tentoonstelling 'Dialect in Denderland' en dragen ze zo bij tot het waarderen van dialect als immaterieel erfgoed door een breed publiek.

1.1.3. Dialect in Denderland – Een rondreizende tentoonstelling

Om het brede publiek te laten kennismaken met de grote rijkdom van de dialecten in Denderland werd samen met de vakgroep Taalkunde van de Universiteit Gent en Variaties vzw – Koepelvereniging voor dialecten en oraal erfgoed een rondreizende tentoonstelling ontwikkeld. De tentoonstelling was telkens een maand te bezoeken in de bibliotheken van Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede en Ninove en in 't Gasthuys Stedelijk Museum te Aalst.

Na deze toer der gemeenten en steden wordt de dialecttentoonstelling opgenomen in de uitleendienst van Erfgoedcel Denderland, waarbij de eerste maanden van 2019 reeds gereserveerd zijn door woonzorgcentra.

Aan de hand van 5 grote panelen komt de bezoeker meer te weten over de kenmerken van de dialecten in Denderland, kan men zijn dialectkennis testen aan de hand van een interactieve quiz en kan men de dialectopnames bekijken om zo de dialecten uit de regio te vergelijken.

1.1.4. Brochure Dialect in Denderland

Naar aanleiding van de tentoonstelling 'Dialect in Denderland' werd een gelijknamige brochure ontwikkeld in samenwerking met de vakgroep Taalkunde van de Universiteit Gent en Variaties vzw – Koepelvereniging voor dialecten en oraal erfgoed. De brochure bevat meer informatie over de kenmerken van de dialecten in de regio, over de plaats van deze dialecten in het Vlaamse dialectlandschap, over de evolutie van dialecten als levende taal en over dialectonderzoek. De brochure is gratis als aanvulling bij de tentoonstelling te verkrijgen en ook digitaal beschikbaar via de website van Erfgoedcel Denderland.

1.1.5. Lezingen: dialect in Denderland

In het kader van het Jaar van het Dialect organiseerden we in elke gemeente van Denderland een lezing over de verschillende dialecten, in samenwerking met de Universiteit Gent. We konden op volgende twee sprekers rekenen:

Prof. dr. Jacques Van Keymeulen is taalkundige en historicus. Hij doceert aan de vakgroep Nederlandse taalkunde van de Universiteit Gent historische taalkunde en variatielinguïstiek. Hij is ook voorzitter van "Variaties. Koepelorganisatie voor dialecten en oraal erfgoed in Vlaanderen".

Liesbet Triest is als taalkundige verbonden aan de Universiteit Gent, waar ze jarenlang werkte aan het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten en aan andere dialectologische projecten. Als streekgenote kent ze als geen ander de variaties binnen de dialecten in Denderland.

De lezing had tot doel om het publiek ervan te doordringen dat dialect volstrekt geen verbasterd Nederlands is, maar een verderzetting van taaltradities uit het verleden die omwille van socio-economische en politieke ontwikkelingen niet de status van standaardtaal hebben gekregen. Daarnaast gaven de sprekers het publiek inzicht in de plaats van de lokale dialecten binnen het Vlaamse dialectlandschap en werd dieper ingegaan op dialectologie als wetenschap.

De lezingen kenden een ruime publieke belangstelling. Zo moest in Aalst uitgeweken worden naar een grotere zaal in CC De Werf omdat de lezing in een mum van tijd uitverkocht was. Bijna 200 aanwezigen konden hun kennis van het dialect bijschaven.

1.1.6. Digitaliseringstraject – Woordenbank van de Nederlandse dialecten (WND)

De dialecten in Denderland zijn door vele lokale dialectkenners in het verleden onderzocht en in kaart gebracht. Zo ontstonden lange lijsten met dialectwoorden, zegswijzen, anekdotes of zelfs beschrijvingen van grammatica die uitmondden in dialectwoordenboeken.

Om deze kennis toegankelijk te maken voor het brede publiek en voor wetenschappelijk onderzoek, werkten we samen met de Universiteit Gent. Onder impuls van de erfgoedcel werd gekeken welke lokale dialectwoordenboeken en woordenlijsten binnen regio Denderland in aanmerking konden komen om opgenomen te worden in de 'Woordenbank van Nederlandse Dialecten' (WND). Dit is een digitale database die woorden en betekenissen uit lokale en regionale dialectwoordenboeken bevat. Zo kan je via de zoekfunctie snel te weten komen hoe een woord als bijvoorbeeld 'vlinder' of 'emmer' in verschillende dialectwoordenboeken omschreven is. We konden heel wat auteurs overtuigen van het nut van de digitale ontsluiting, wat in eerste instantie niet evident was. Veel auteurs hebben jarenlang gewerkt aan hun woordenboek en zijn terecht trots op het eindresultaat. Een digitale kopie wordt dan ook aanzien als concurrentie voor de gedrukte versie. Aangezien de WND de informatie toevoegt op woordniveau en niet gewoon scans uit de boeken toont, waren alle auteurs wel bereid hun medewerking te verlenen.

De dialectwoordenboeken uit Denderland die mee worden gedigitaliseerd in dit project zijn:

- Den Oilsjtersen Diksjoneir van Jan Louies uit Aalst
- Leedse woordenschat en zegswijzen van Paul Bijl uit Lede
- Azzoeë gezeid van Jozef Van der Speeten en Patrick Praet, uit Okegem (Ninove)
- Bijdragen over Eereghem: Dialectwoorden van Adriaan Van de Weghe uit Iddergem (Denderleeuw)
- Algemieën Bekoest Ninoofs : het Ninoofs dialectwoordenboek" door de dialectwerkgroep uit Ninove.
- Daarnaast worden ook woordenlijsten van de Heemkundige Kring Erpe-Mere en de bibliotheek van Erpe-Mere opgenomen.
- Mededelingen van Heemkundige Kring De Faluintjes: dit tijdschrift bevat sinds 1988 een dialectrubriek met plaatselijke woordenlijsten. Ook deze lijsten worden opgenomen in de woordenbank.

Meer informatie over dit digitaliseringsproject vindt je hier: www.woordenbank.be.

1.2. Lokale acties

AALST

1.2.1. Verkiezing van het mooiste dialectwoord van Groot-Aalst

In samenwerking met 't Gasthuys Stedelijk Museum, CC De Werf, het stadsarchief en Utopia (stedelijke bibliotheek) werd de verkiezing van 'Het mooiste dialectwoord van Groot-Aalst' georganiseerd. Als participatief project werd een publieke oproep gelanceerd om mooie dialectwoorden in te zenden, waarop bijzonder veel respons kwam. De Sectorale Deelraad voor Cultureel Erfgoed distilleerde uit die lange lijst van inzendingen een shortlist van 10 woorden, waarop mensen konden stemmen, zowel online als in een echt stemhokje (in het museum, de bibliotheek en het cultureel centrum). Opvallend hierbij was dat de meerderheid van de stemmen op papier werden uitgebracht, eerder dan online. In totaal brachten bijna 2000 inwoners hun stem uit en werd rezzekes met 440 stemmen de winnaar.

1.2.2. Groot Oilsjters Dictee

In de nieuwe stadsbibliotheek Utopia werd een heus 'Oilsjters dictee' georganiseerd onder leiding van twee specialisten, namelijk Jan Louies en Jacquy De Pauw. Jan en Jacquy geven ook avondles in het Aalsterse dialect en kennen als geen ander de valkuilen van dialectspelling. Het werd een boeiende avond, waarop ook de shortlist van tien woorden voor de verkiezing van het mooiste dialectwoord van Groot-Aalst bekend gemaakt werd.

Het Oilsjters dictee was leuk, maar ook een hele uitdaging. Ik volgde vorig jaar ook de avondlessen Oilsjters bij Jan Louies en Jacquy De Pauw. Het was fijn om mijn dialectkennis eens te testen. Sidney Parewijck, deelnemer.

1.2.3. Dialectnocturne in 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst

Om het winnende woord van de verkiezing van het mooiste dialectwoord van Groot-Aalst bekend te maken, organiseerde 't Gasthuys Stedelijk Museum een nocturne in samenwerking met de Academie voor Podiumkunsten. Met voordracht en muziek werden de dialectwoorden uit de shortlist overlopen, van plaats tien naar plaats één. Onder ruime publieke belangstelling werd rezzekes uitgeroepen tot mooiste dialectwoord van Groot-Aalst.

Het is heel fijn om te werken rond dialect, de mensen zijn enthousiast, er komt veel respons en er werd veel gestemd bij de verkiezing van het mooiste dialectwoord van Groot-Aalst. Ann De Block, conservator 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst.

1.2.4. Lancering dialectagenda 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst

Jaarlijks brengt 't Gasthuys Stedelijk Museum een agenda uit, telkens rond een ander thema. Aansluitend bij het 'Jaar van het Dialect' werd het Oilsjters als thema gekozen.

In de agenda komen verschillende onderwerpen aan bod, zoals de shortlist van mooiste dialectwoorden en hun betekenis, voeding, kermissen, flora, fauna, textiel, spelen, plaatsnamen, gezondheid, religie, snoep en typische Aalsterse uitdrukkingen. Centraal op de cover werd het winnende woord van de dialectverkiezing geplaatst, namelijk rezzekes (eventjes). Om de agenda te lanceren werd het publiek uitgenodigd om naar lokale verhalen uit Aalst en de deelgemeenten te komen luisteren in het museum, verteld door rasechte dialectkenners. De publieke belangstelling voor de agenda is groot, inmiddels is de hele oplage van 4.000 exemplaren de deur uit.

1.2.5. Straatnaamborden in het dialect in Groot-Aalst

In het kader van het 'Jaar van het dialect' kregen 48 straten of pleinen in Aalst een bijkomend straatnaambord in het dialect. Het bordje werd onder het officiële straatnaambord geplaatst, met voldoende zichtbaar onderscheid tussen de twee borden. Naast de dialectbenaming van de straat kreeg het bordje ook de dialectnaam van stad Aalst (Oilsjt) of van de deelgemeente mee, een Vlaams en Europees schildje, en het wapenschild van de deelgemeente in de kleinere lokaliteiten. Dit omdat op de officiële straatnaambordjes deze niet vermeld worden.

Om te bepalen welke straten of pleinen in aanmerking konden komen voor een dialectbordje, werd een publieke oproep gedaan om voorstellen te doen. Uit meer dan 200 inzendingen werden 48 dialectbenamingen geselecteerd door de Sectorale Deelraad voor Cultureel Erfgoed. In deze deelraad van de Cultuurraad zetelen inwoners van alle deelgemeenten van Groot-Aalst met kennis van de lokale geschiedenis. Zij gaven ook advies inzake de schrijfwijze van de dialectbenamingen. Geen makkelijke opgave, want hiervoor bestaan er geen vaste regels.

> *We gingen op zoek naar plaatsnamen met een verhaal, niet gewoon een loutere vertaling van de reeds bestaande plaatsnaam. De oude dialectbenamingen vertellen vaak veel over de geschiedenis en de identiteit van een plaats. Het wordt ook een leuke manier om ons dialect te herontdekken.* Schepen van erfgoed Karim Van Overmeire (N-VA).

Deze actie zorgt ervoor dat een stukje immaterieel erfgoed duurzaam in de publieke ruimte werd verankerd. De respons hierop is dermate groot, dat het project binnen de stedelijke diensten nog een vervolg zal krijgen en de dialectbenamingen integraal zullen deel uitmaken van nieuwe officiële straatnaamborden, die in de loop van de nieuwe bestuursperiode zullen opgehangen worden.

1.2.6. Via 't Stretjen van Laukes naar 't Gat van de Mert: dialectwandeling

Naar aanleiding van de plaatsing van de straatnaamborden in het dialect, organiseerde de dienst Toerisme in samenwerking met de erfgoedcel een erfgoedwandeling langsheen plaatsnamen met een historisch verhaal in het Aalsterse stadscentrum. Ook hier was de publieke interesse bijzonder groot en moesten er extra gidsen ingezet worden. Meer dan 100 geïnteresseerden konden deelnemen aan de wandeling en woonden de plechtige inhuldiging van het eerste straatnaambordje in het dialect in Aalst bij. De dienst Toerisme voorziet overigens ook themawandelingen in het dialect in haar permanente aanbod. Ook deze wandelingen lokken telkens veel volk en passeren langs de nieuwe straatnaambordjes.

1.2.7. Aalsterse straatnaamborden in beeld

Niet enkel in Aalst centrum maar ook in alle deelgemeenten van Aalst werden straatnaambordjes in het dialect geplaatst. Dit zette ons ertoe aan dialectopnames te maken bij deze straatnaamborden in samenwerking met lokale radiozender City Music. Hierbij werd telkens een lokale dialectspreker gevraagd uitleg te geven bij de straatnaam. Deze filmopnamen werden getoond op de website van City Music, maar vormden ook de basis voor een vaste dialectrubriek op de radiozender. Hierdoor kon het project een nog breder publiek bereiken. De opnames zijn ook te herbekijken op de erfgoedbank MADEinDENDERLAND.be.

DENDERLEEUW

1.2.8. Verkiezing van het 'Mooiste dialectwoord van Denderleeuw'

Denderleeuw was de eerste gemeente uit Denderland om een verkiezing van mooiste dialectwoord te organiseren. De dienst cultuur en vrije tijd deed samen met de bibliotheek en de Commissie Patrimonium een publieke oproep om mooie dialectwoorden in te zenden. Een lange lijst van 264 woorden was het resultaat, waarna de Commissie Patrimonium een shortlist van 10 woorden selecteerde. Uiteindelijk brachten bijna 600 inwoners hun stem uit en werd desjtern (morsen, onhandig zijn) met 118 stemmen verkozen tot mooiste dialectwoord van Denderleeuw.

> *Het project liep in Denderleeuw van de verkiezing in 2017 tot de tentoonstelling en de lezing begin januari 2019. Het is fijn om eens langer stil te staan bij één onderwerp in plaats van een korte eenmalige actie te organiseren.*
>
> Lieselot Breynaert, diensthoofd cultuur en vrije tijd gemeente Denderleeuw.

Als herinnering aan dit initiatief werd een mooi plakkaat onthuld in de bibliotheek. De actie in Denderleeuw vormde ook de inspiratiebron voor de verkiezingen in andere gemeenten uit Denderland.

ERPE-MERE

1.2.9. Verkiezing van het 'Schoonste dialectwoord van Erpe-Mere'

In Erpe-Mere sloegen de diensten Cultuur, Communicatie, het gemeentelijk archief en de bibliotheek de handen in elkaar voor de organisatie van de verkiezing van het 'Schoonste dialectwoord van Erpe-Mere'.

Er werd een publiek oproep gelanceerd om zo veel mogelijk mooie en originele dialectwoorden in te zenden. Uit deze lijst koos een jury van lokale dialectspecialisten, samengesteld uit dialectsprekers van elke deelgemeente en heemkundigen, tien woorden waarop het publiek kon stemmen, zowel online als in een authentiek stemhokje in de bibliotheek. Bijna 1000 inwoners brachten hun stem uit en Erpe-Mere koos massaal voor geschallotterd, wat zo veel betekent als gekwetst, zwaar toegetakeld.

LEDE

1.2.10. Verkiezing van het 'Schoonste dialectwoord van Lede'

Ook Lede ging op zoek naar haar 'schoonste dialectwoord'. Inwoners konden in de zomer van 2018 hun favoriete dialectwoord indienen. Een jury koos hieruit een top tien met de markantste woorden. Via schoonstedialectwoord.lede.be of in een echt stemhokje in de bibliotheek van Lede brachten meer dan 1000 inwoners hun stem uit. Net zoals in het nabijgelegen Aalst werd rezzekes verkozen tot 'Schoonste Dialectwoord van Lede'. Het woord werd bekendgemaakt op de verwendag van de bibliotheek, onder meer met liedjes in het dialect. Op een grote blinde muur centraal in de bibliotheek werd rezzekes in het groot geschilderd en letterlijk ingekaderd.

1.2.11. Dialect in de kijker in Lede

In Lede werd het dialect op verschillende manieren in de kijker gezet. Er werd een aparte website gemaakt voor het project, er werden affiches gemaakt waarop oude afbeeldingen gecombineerd werden met Leedse woorden en uitspraken, Radio Lede deed opnames in het dialect en bracht een vaste rubriek over dialect op de radio en de Wanzeelse Kineasten maakten filmopnames ter promotie.

NINOVE

1.2.12. Verkiezing van het 'Schoonste Dialectwoord van Groot-Ninove'

Onder de titel "Sji-sjimadam? Sjarlowie? Ne sjoekelieër va sjokkelat?" ging de werkgroep dialect van de Ninoofse erfgoedraad samen met de dienst cultuur en de bibliotheek op zoek naar het 'Schoonste Dialectwoord' van groot Ninove.

Een maand lang kon iedere inwoner van Ninove op twee plaatsen in een echt stemhokje stemmen voor een van de tien geselecteerde woorden. De dienst cultuur ging ook langs bij WZC Klateringen, ontmoetingscentrum De Fontein en de bibliotheek om stemmen te ronselen. Bijna 1.200 Ninovieters kozen hun favoriete dialectwoord. Voortaan staat vazjelink bekend als het schoonste woord van (groot) Ninove, wat zoveel betekent als 'vezels als gevolg van uitrafelen'.

De tien dialectwoorden die de shortlist haalden waren overigens maanden lang in het straatbeeld te zien door middel van tijdelijke graffiti op de stoep.

Ninofmedia TV maakte volgende reportage bij de bekendmaking van het winnende woord op Erfgoeddag: https://bit.ly/2DHlCw3

1.2.13. Dialectwandeling – en quiz op Erfgoeddag in Ninove

Op Erfgoeddag werd in het centrum van Ninove een gegidste wandeling georganiseerd door de dienst Cultuur, met aandacht voor het dialect. Aansluitend werd het publiek door de belleman van Ninove uitgedaagd om deel te nemen aan een dialectquiz, waarbij het winnende woord van de dialectverkiezing bekend gemaakt werd.

1.2.14. Nieuwe editie van het Ninoofse dialectwoordenboek

In een overvol cultureel centrum werd de nieuwe editie van "Algemiën Bekoest Nienofs" gepresenteerd, met sketches, muzikale intermezzo's, een toelichting over dialectonderzoek door prof. Van Keymeulen en Ninoofse verhalen.

De eerste editie van het dialectwoordenboek "Algemieën Bekoest Nienofs" verscheen reeds in december 2000. Zowel de eerste als de tweede druk, samen goed voor meer dan 1500 exemplaren, waren snel uitverkocht. De dialectwerkgroep bleef sindsdien woorden, uitdrukkingen, straatnamen, grammaticaregels, cartoons, liedjes en nog zo veel meer verzamelen. Het resultaat is dan ook een omvangrijk werk dat het traditionele woordenboek ver overstijg. De meer dan 5000 dialectwoorden en 1400 uitdrukkingen worden ook opgenomen in de Woordenbank van de Nederlandse Dialecten van de Universiteit Gent.

Ninofmedia maakte volgende reportage bij de presentatie van het nieuwe woordenboek: https://bit.ly/2BbfoDf.

2. Kansen en valkuilen

Dialect lijkt op het eerste zicht een uitdagend erfgoedthema. Het is immaterieel erfgoed, wat het moeilijker maakt om het tentoon te stellen, om het af te beelden, om het te borgen… Bovendien lijkt dialect iets van vroeger, iets wat aan belang inboet, iets dat verdwijnt.

2.1. Breed bereik en doelpubliek

Tijdens het project is echter gebleken dat het thema heel sterk leeft bij jong en oud. Het klopt dat er vandaag minder mensen zijn die nog 'echt' dialect (wat dat ook moge zijn) spreken, maar de interesse van het brede publiek is groot. Veel mensen beschouwen dialect als iets dat van hun is en zijn bezorgd over het verdwijnen ervan. Dit vertaalt zich in grote aanwezigheid op publieksevenementen en veel persaandacht. Lokale pers en radio nemen het thema graag op of maken er zelfs een vaste rubriek van.

> *Dialect is een dankbaar thema om rond te werken, een thema waar iedereen wel een mening of fijn verhaal rond heeft ook. Je kan er ook een breed en minder klassiek erfgoedpubliek mee bereiken.* Lieselot Breynaert, diensthoofd cultuur en vrije tijd Denderleeuw.

Het thema dialect leent zich ook tot een gevarieerde aanpak en verschillende insteken wat betreft acties (zie hierboven). Acties kunnen zowel een heel breed doelpubliek aanspreken (verkiezingen van mooiste dialectwoord, dialect in het straatbeeld, dialectfilmpjes in de media), terwijl andere acties een meerwaarde kunnen zijn voor een specifiek geïnteresseerd publiek (brochure, lezing, tentoonstelling, gegidste wandeling), de culturele meerwaardezoeker. Het publieksbereik ligt hierdoor hoog.

Bij heel wat acties kan en moet er sterk participatief gewerkt worden: enerzijds werd de mening van het publiek regelmatig gevraagd (bv. bij verkiezingen of bij het plaatsen van straatnaamborden in het dialect), anderzijds konden lokale dialectkenners hun steentje bijdragen via rechtstreekse deelname aan het project. Dialect en specifieke, lokale taalkennis kan alleen maar vanuit de lokale gemeenschap zelf komen.

2.2. Betrokkenheid

Het opzetten van verschillende acties zorgt voor samenwerkingsverbanden met tal van verschillende partners, die niet noodzakelijk ervaring hebben met erfgoedwerking. Zo wordt het eigen netwerk vergroot en wordt de betrokkenheid van nieuwe partners gecreëerd.

Aangezien dialecten sterk lokaal bepaald zijn, komen veel initiatieven van onderuit, vanuit lokaal gewortelde personen of organisaties. Dit bood kansen om heel lokale acties op te nemen onder onze regionale vlag. Zo werd in Ninove een nieuw dialectwoordenboek

gelanceerd door de Werkgroep Dialect van de Erfgoedraad. Hier was men al jaren mee bezig, maar de ondersteuning van de erfgoedcel en de regionale organisatie van het 'Jaar van het Dialect' was het duwtje in de rug om de werkgroep dialect een versnelling hoger te laten schakelen en het boek nog in 2018 gepresenteerd te krijgen.

In Denderleeuw werd de verkiezing van mooiste dialectwoord georganiseerd door de gemeentelijke diensten, nog voor het 'Jaar van het Dialect' van start ging. Aangezien zij de eersten waren om dit te organiseren kon hun initiatief dienen als inspiratie voor de vier andere gemeenten. Door deze lokale expertise te delen kon dus op regionaal vlak een betere erfgoedwerking worden uitgebouwd.

2.3. #JaarVanHetDialect

Gezien de variatie aan mogelijk acties en activiteiten is het aangewezen en een kans om de verschillende, vaak losstaande initiatieven te integreren of te verbinden. Zo werd in Ninove erfgoeddag aangegrepen om een wandeling rond dialect te organiseren, een dialectquiz te organiseren én het winnende woord van de dialectverkiezing bekend te maken. In Aalst werd de verkiezing van het mooiste dialectwoord gelanceerd op het Groot Oilsjters Dictee in de bibliotheek en werd het winnende woord bekend gemaakt op de nocturne van 't Gasthuys Stedelijk Museum, waar op dat moment ook de tentoonstelling 'Dialect in Denderland' liep. Deze evenementen werden op die manier verbonden onder de vlag 'Jaar van het Dialect'.

2.4. Communicatie

Inzake communicatie-acties biedt het thema dialect veel mogelijkheden. Lokale media pikken graag persberichten op over lokale dialectinitiatieven, omdat dit thema aansluit bij hun doelpubliek. Hierin zitten veel opportuniteiten vanuit de erfgoedsector om dit aan te wenden om eigen initiatieven te promoten bij een publiek dat normaal gezien minder of niet in erfgoedthema's geïnteresseerd is. Zo verzorgde een lokale radiozender enkele dialectopnames en werd een vaste dialectrubriek uitgezonden rond het 'Jaar van het Dialect'. Op sociale media werden de dialectfilmpjes gretig gedeeld in allerhande lokale groepen, wat voor hoge bezoekersaantallen op de erfgoedbank MADEinDENDERLAND zorgde.

Ook promotie-acties in de publieke ruimte werden positief onthaald. Er werd tijdelijke graffiti gebruikt in Ninove, affiches met dialectuitdrukkingen werden verspreid in Lede, een monument op de grote Markt in Aalst maakte mee reclame voor de dialectverkiezing… In de communicatie werden de verschillende lokale en regionale acties aan elkaar gelinkt, waardoor het idee van een 'Jaar van het Dialect' verspreid raakte in de regio, makkelijk werd herkend en overgenomen door lokale media. Op die manier konden de verschillende communicatieacties elkaar versterken.

2.5. Heldere doelstellingen en afbakening

Dialect is ook een thema met enkele uitdagingen. Er zijn heel veel verschillende initiatieven mogelijk en de kans bestaat dat het project een warboel van acties wordt, waar geen lijn meer in te trekken is. Het project een duidelijke doelstellingen geven en de acties steeds opnieuw aan deze doelstelling toetsen is geen overbodige luxe. Dialectpnames, een rondreizende dialecttentoonstelling met bijhorende brochure, een lezingenreeks, een samenwerking met de UGent rond digitalisering van lokale dialectwoordenboeken, dialectwandelingen, een dialectdictee, een dialect-awardshow… moeten in het kader van de doelstellingen van het project passen.

Het thema leent zich bijvoorbeeld heel sterk tot publiekgerichte acties, die heel zichtbaar zijn in de media en ook scoren bij lokale partners, politici en de eigen raad van bestuur. De kans bestaat echter dat er te veel aandacht gaat naar de publieksgerichte kant en te weinig aandacht gaat naar thema's als borging van het immateriële erfgoed of duurzame verankering van het project. Het aftoetsen van de diverse acties aan de oorspronkelijke doelstellingen kan helpen om niet in deze val te trappen.

Deze doelstellingen en afbakening moeten ook duidelijk gecommuniceerd worden naar de verschillende partners om geen verwachtingen te scheppen waaraan niet voldaan kan worden. Zo werden bij een eerste brainstorm voorstellen gelanceerd door lokale partners die geen plaats hadden binnen het project. Een samenwerking met een bekende Vlaming of een festival rond streekgerechten zijn zaken die niet noodzakelijk binnen de scoop van het project passen en dan ook buiten het 'Jaar van het Dialect' gelaten werden. Bovendien moet er rekening gehouden worden met haalbaarheid op vlak van budget, personeelsinzet en timing.

2.6. Lokale gevoeligheden en verschillende prioriteiten

Dialect is sterk lokaal bepaald en het is niet evident om rond het thema een regionaal verhaal te brengen. Elke gemeente, deelgemeente of zelfs elke wijk kent haar eigen gevoeligheden inzake dialect. Om hiermee rekening te houden dient er veel lokaal overleg te gebeuren.

Zo was er bijvoorbeeld veel discussie over de schrijfwijze van dialectwoorden. Hier bestaat weinig tot geen wetenschappelijke consensus over, behalve dat de schrijfwijze zo dicht mogelijk bij de uitspraak dient te liggen. Een kleine wijziging in de schrijfwijze maakt een dialectwoord soms onherkenbaar voor een dorp of deelgemeente.

Wanneer er bijvoorbeeld bij een verkiezing van het mooiste dialectwoord van een gemeente een shortlist van tien woorden diende opgesteld te worden, moest ook de schrijfwijze van deze woorden vastgelegd te worden. Deze schrijfwijze beantwoordt niet noodzakelijk aan de schrijfwijze van het dialect van alle deelgemeenten of wijken. Ook bij de

straatnaamborden in het dialect zorgde dit voor discussie en foutieve schrijfwijze. Het is bij dergelijk project dan ook aangewezen de bewoners van de specifieke straten te bevragen, eerder dan enkel te rekenen op het advies van een erfgoedpanel.

Het thema biedt veel kansen op samenwerkingen, maar elke partner heeft andere prioriteiten (en die zijn niet noodzakelijk gerelateerd aan erfgoed). Afstemming van deze verschillende doelstellingen vergt veel overleg.

Niet elke partner staat open voor verregaande participatieve samenwerking, niet elke partner brengt eigen initiatieven aan. Ook die keuze moet gerespecteerd worden, maar de resultaten zijn dan ook niet hetzelfde als bij een partner die er wel tijd en energie kan en wil insteken. Zo waren er grote verschillen op te merken bij de verschillende verkiezingen van het mooiste dialectwoord. Deze actie werd in elke gemeente van ons werkingsgebied georganiseerd. De eerste keer gebeurde dit op initiatief van de gemeente Denderleeuw zelf, nog voor het 'Jaar van het Dialect'. Deze actie kon als inspiratie dienen en de erfgoedcel kon de expertise van de organisatoren aanwenden voor een draaiboek voor andere gemeenten.

Een aantal gemeenten gingen hier volop mee aan de slag, betrokken lokale verenigingen en lokale media, zorgden voor eigen promotieacties en communicatie en konden op die manier bijzonder veel mensen betrekken, van jong tot oud. Als erfgoedcel konden we bijdragen door het kader te creëren, methodieken aan te reiken en te ondersteunen. Maar het succes van het project werd bij deze gemeenten vooral bepaald door de betrokkenheid en de zin voor initiatief van de gemeenten zelf.

Bij andere gemeenten was dit heel wat anders. Personeelsinzet en samenwerking tussen verschillende gemeentelijke diensten waren soms problematisch. Hierdoor was er niet altijd een duidelijke lokale trekker van het project en bleek het initiatief weinig gedragen. Als erfgoedcel moesten we bij deze gemeenten niet enkel ondersteunen, maar heel concreet de acties aansturen en de verkiezing praktisch organiseren.

Bij bottom-up initiatieven of bij verregaande participatie ben je als organisatie dus sterk afhankelijk van de lokale partner voor het slagen van het project. Met het nodige overleg kan het 'loslaten' van een partner wel zorgen voor heel mooie resultaten, met veel betrokkenheid.

Die betrokkenheid zorgt bij vrijwilligers ook voor veel motivatie, mits er geïnvesteerd wordt in voldoende ruimte voor overleg en feedback. Zo konden we rekenen op een heel aantal echte dialectkenners en dialectsprekers die een deel van hun tijd en energie spendeerden aan de dialectopnames of aan het aanleveren van lokale dialectwoorden, uitdrukkingen, plaatsnamen en anekdotes. Deze mensen konden we ook op andere initiatieven tijdens het 'Jaar van het Dialect' verwelkomen, zij voelden zich echt betrokken.

2.7. Duurzaam

Het project verduurzamen is geen evidentie. Sommige acties, zoals heel wat van de publieksmomenten, waren éénmalige momenten waarop dialecterfgoed aan bod kwam. Om het dialectproject een blijvend karakter te geven werden verschillende initiatieven genomen.

We probeerden dit onder meer te doen door straatnaamborden in het dialect, een succesvol project dat opvolging zal krijgen. Deze actie bleek echter meer voorbereidingswerk in beslag te nemen dan verwacht. Om tot goede inhoudelijke resultaten te komen, is veel overleg nodig. De participatieve insteek binnen deze actie (het brede publiek kon voorstellen doen), zorgde voor heel wat werk achteraf in het afwegen welke straten een bordje konden krijgen en welke niet.

Een jury hiervoor samenstellen die alle lokale gevoeligheden kent, is niet eenvoudig. Gelukkig kon de erfgoedcel rekenen op de Sectorale Deelraad voor Cultureel Erfgoed van de Stad Aalst, waarin vertegenwoordigers zitten uit alle deelgemeenten. Het blijft echter moeilijk om van elk voorstel de historische achtergrond te weten te komen. Bij deze actie valt aan te raden om ook de bewoners van de straten waar zo'n bordje geplaatst zou worden, te bevragen om fouten te voorkomen. Daarenboven heeft de productie en de plaatsing van deze bordjes heel wat voeten in de aarde gehad. Duidelijke afspraken met de (vaak overbevraagde) technische stadsdiensten zijn noodzakelijk.

Ook de dialectopnames in alle deelgemeenten van de regio vormen een duurzame borgingsactie. De filmpjes zijn (tijdelijk) te bekijken in de rondreizende tentoonstelling, maar zijn ook permanent ter beschikking in de erfgoedbank MADEinDENDERLAND.be. De tentoonstelling zal overigens in de uitleendienst aan een tweede leven beginnen en werd voor het eerste deel van 2019 reeds gereserveerd door verschillende woonzorgcentra. Ook de brochure bij de tentoonstelling 'Dialect in Denderland' blijft beschikbaar, zowel gedrukt als digitaal.

Ten slotte kon ook de dialectkennis die verzameld werd in de verschillende lokale dialectwoordenboeken duurzaam bewaard worden en voor wetenschappelijk onderzoek ontsloten worden door een samenwerking met de Universiteit Gent, waar een aantal lokale dialectwoordenboeken digitaal opgenomen werden in de Woordenbank van de Nederlandse Dialecten (WND).

2.8. Toekomstige initiatieven

Verschillende partners wensen in de toekomst nog rond dialect te werken. De Dienst Toerisme van de Stad Aalst organiseert themawandelingen in en over het Aalsterse dialect en ook 't Gasthuys Stedelijk Museum toont interesse om ook in de toekomst rond het thema

te blijven werken. Een aantal deelnemers aan de lessenreeks volksverhalen vertellen zal op eigen initiatief in 2019 een vertelavond organiseren in Ninove.

De straatnaamborden in het dialect in Aalst krijgen nog een vervolg binnen een project van de stadsdiensten, waarbij de dialectbenaming van een plaats standaard wordt opgenomen op de nieuwe officiële straatnaamborden waar mogelijk. Zowel vanuit het stadsbestuur als vanuit buurtcomités is hier animo voor. Zo wordt ook dit stukje immaterieel erfgoed nog duurzamer verankerd in de publieke ruimte.

De tentoonstelling 'Dialect in Denderland' wordt opgenomen in de uitleendienst van de erfgoedcel en is voor de eerste maanden van 2019 reeds gereserveerd door enkele woonzorgcentra uit de regio.

3. Tot slot

Aan het einde van dit 'Jaar van het Dialect' evalueren we het project zeer positief. Dialect is een heel dankbaar thema om rond te werken. Iedereen heeft er een mening over en het raakt meer mensen dan het 'traditionele' erfgoedpubliek.

We konden dialect zowel lokaal als regionaal breed in de kijker zetten via tal van publieksacties, die telkens op een grote opkomst konden rekenen.

Op verschillende manieren konden we bijdragen aan de duurzame borging van dit stukje immaterieel erfgoed. Eigen dialectopnames werden opgenomen in de erfgoedbank MADEinDENDERLAND.be, er verscheen een brochure bij de tentoonstelling 'Dialect in Denderland' en we konden via ons netwerk bijdragen aan de Woordenbank van de Nederlandse Dialecten.

We werkten samen met tal van oude en nieuwe partners en het eigen netwerk werd versterkt. Bovendien werd de erfgoedcel als organisatie ook bekend bij een breder publiek.

4. Bijlage: planning

WANNEER?	WAT?	WAAR?
Oktober 2018	Verkiezing mooiste dialectwoord Denderleeuw in stemhokje in de bibliotheek (voorafgaande periode: dialectwoorden verzamelen en shortlist opstellen)	Denderleeuw
Oktober – december 2017	Cursus volksverhalen vertellen	Erfgoedcel Denderland en Land van Dendermonde
18/11/2017	Verkiezing mooiste dialectwoord Denderleeuw: bekendmaking in de bibliotheek	Denderleeuw
6/12/2017	Vertelavond volksverhalen (Land van Dendermonde)	Wetteren
7/12/2017	Vertelavond volksverhalen Den Tuitelaar	Meldert (Aalst)
Maart 2018	Dialectopnames Erpe-Mere	Erpe-Mere bibliotheek
Maart 2018	Dialectopnames Lede	Lede GC Volkskring
Maart 2018	Dialectopnames Aalst + Denderleeuw	Aalst CC De Werf
Maart 2018	Dialectopnames Ninove	Ninove bibliotheek
Voorjaar 2018	Dialectwoordenboeken en -woordenlijsten verzamelen voor Woordenbank Nederlandse Dialecten UGent	Denderland
April 2018	Verkiezing mooiste dialectwoord Groot-Ninove in bibliotheek met stemhokjes (voorafgaande periode: dialectwoorden verzamelen en shortlist opstellen)	Ninove

22/04/2018	Lancering dialectopnames MADEinDENDERLAND	Denderland
22/04/2018	Erfgoeddag Ninove in teken van dialect: wandeling in dialect, quiz, bekenmaking winnend woord dialectverkiezing	Ninove
Mei/juni 2018	Plaatsing straatnaamborden	Aalst
27/06/2018	Inhuldiging straatnaamborden in dialect + dialectwandelingen	Aalst
September	Tentoonstelling 'Dialect in Denderland' in bibliotheek	Erpe-Mere
September	Video dialectopnames City Music bij straatnaamborden in het dialect in elke deelgemeente van Aalst	Aalst (deelgemeenten)
September 2018	Dialectrubriek op lokale radio (City Music)	Aalst
21/09/2018	Event: mooiste dialectwoord: lancering shortlist in UTOPIA - Dictee met 10 woorden - Lezing - Eerste stem	Aalst
21/09 – 21/10	Verkiezing mooiste dialectwoord (voorafgaande periode: dialectwoorden verzamelen en shortlist opstellen). Stemhokjes in stedelijke bibliotheek (Utopia) / 't Gasthuys Stedelijk Museum / CC De Werf. Stembussen in filialen bib	Aalst
Najaar 2018	Digitalisering dialectwoordenboeken en -woordenlijsten voor Woordenbank Nederlandse Dialecten UGent	Gent
25/10/2018	Mooiste dialectwoord: bekendmaking winnend woord op nocturne 't Gasthuys Stedelijk Museum	Aalst

Oktober 2018	Tentoonstelling Dialect in Denderland in ’t Gasthuys Stedelijk Museum + rondleiding in ’t Oilsjters	Aalst
Oktober 2018	Verkiezing mooiste dialectwoord: stemhokje in de bibliotheek (voorafgaande periode: dialectwoorden verzamelen en shortlist opstellen)	Lede
Oktober 2018	Dialectopnames en dialectrubriek Radio Lede	Lede
Oktober 2018	Verkiezing mooiste dialectwoord Erpe-Mere: stemhokje in bibliotheek (voorafgaande periode: dialectwoorden verzamelen en shortlist opstellen)	Erpe-Mere
21/10/2018	Verwendag bibliotheek: bekendmaking mooiste dialectwoord	Lede
29/10/2018	Lezing (Prof. Dr. J. Van Keymeulen) in Steenberg	Erpe-Mere
29/10/2018	Dialectverkiezing Erpe-Mere bekendmaking winnend woord (tijdens dialectlezing)	Erpe-Mere
6/12/2018	Lezing Dialect in Denderland door prof. J. Van Keymeulen in bibliotheek	Ninove
6/12/2018	Lezing Dialect in Denderland door Liesbet Triest in GC Volkskring	Lede
9/12/2018	Voorstelling dialectwoordenboek ‘Algemieën Bekoest Nienofs’ in cc De Plomblom	Ninove
Januari 2019	Lancering agenda in ’t Oilsjters (’t Gasthuys Stedelijk Museum) tijdens nocturne met volksverhalen in ‘t dialect	Aalst
23 januari 2019	Lezing (Prof. Dr. J. Van Keymeulen) in cc De Werf	Aalst

6/02/2019	Lezing (Prof. Dr. J. Van Keymeulen) in bibliotheek	Denderleeuw